

BRIAN O'LEARY SJ

Ignacy Loyola

I MISTYKA
CODZIENNOŚCI

Wydawnictwo WAM

+ A M D G +

© Brian O'Leary SJ

This edition of *Ignatius Loyola: Christian Mystic* is published by arrangement with Messenger Publications, Dublin, Ireland.

© Wydawnictwo WAM, 2025

Tłumaczenie i opieka redakcyjna: Katarzyna Stokłosa

Redakcja: Krzysztof Bernaś

Korekta: Dariusz Godoś

Projekt okładki: Dominik Wicher

Skład: Edycja

ISBN 978-83-277-3908-7

NIHIL OBSTAT

Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego,
ks. Jarosław Paszyński SJ, prowincjał, Kraków, dn. 18 października
2024 r., l.dz. 47/2024

WYDAWNICTWO WAM

ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

tel. 12 62 93 200

e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY

tel. 12 62 93 254-255

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA

tel. 12 62 93 260

www.wydawnictwowam.pl

Druk i oprawa: ABEDIK • Poznań

Publikację wydrukowano na papierze Creamy 70 g vol. 2.0
dostarczonym przez ZING Sp. z o.o.

Spis treści

Przedmowa	9
Wprowadzenie	13
1. Mistycyzm chrześcijański:	
odkrywanie tradycji	19
<i>Lectio divina</i>	21
Więcej niż metoda	25
<i>Mysterium fidei</i>	27
Misja św. Pawła	29
Wymiar wspólnotowy i wymiar kościelny	30
Friedrich von Hügel i Juliana z Norwich	33
Ignacy Loyola	37
Zmysły duchowe	39
2. <i>Opowieść Pielgrzyma</i> :	
pierwsze źródło informacji	45
Tło i obraz	46
„Opowiedz mi historię”	48
Autobiografia duchowa	50
Światło płynące z <i>Ćwiczeń duchowych</i>	52
Autobiografia Ignacego	53
Przedmowa ojca Ludwika Gonsalvesa	
da Cãmory	61
Podsumowanie	65

Spis treści

3. Wczesne doświadczenia mistyczne:	
Loyola i Manresa	69
Pięć lekcji	72
Trójca Święta	76
Stworzenie	81
Eucharystia	83
Człowieczeństwo Chrystusa; Matka Boża	86
Wymiar apostołski	89
Odważne twierdzenie	91
4. Nad rzeką Cardoner:	
nadzwyczajne oświecenie	93
Istotna rola zrozumienia	94
Oświecenie ducha	96
Mit i rzeczywistość	102
Nowa wiedza?	106
Powiązania	108
Nauka – święta i świecka	110
Konstytucje Towarzystwa Jezusowego	112
Podsumowanie	114
5. Wizja w La Storta: przyłączony do Syna	117
Kolejne pocieszenia	119
Przy Via Cassia	121
Znaczenie wizji w La Storta	122
Towarzystwo Jezusa	125
W stanie zawieszenia	129
Wizja	132
Pierwsze uzupełnienie Layneza	133
Drugie uzupełnienie Layneza	135
Ignacy jako kapłan	138

6. <i>Dziennik duchowy:</i>	
Ignacy i Trójca Święta	143
Dziennik rozeznawania.	144
Nawiązanie do <i>Ćwiczeń duchowych</i>	147
Jeszcze o Trójcy Świętej	156
Msza i modlitwa o poranku	160
Duch Święty	163
Wyzwania i inspiracje	166
7. Okiem krytyków:	
Melchior Cano i inkwizycja.	169
Czy Ignacy był <i>alumbrado</i> ?	171
Adnotacja 15	175
Melchior Cano i <i>Censura</i>	178
Podobieństwa i różnice.	183
Inne wspólne przekonania	185
Wracając do Cano	188
Zakończenie	192
Epilog	195
Wzrost w tradycji.	195
W stronę zjednoczenia	197
Życie modlitwą	200
Mistycyzm, wzrost i świętość	202
Wybrana bibliografia.	207

Przedmowa

Każda biografia św. Ignacego Loyoli opisuje i komentuje jego mistyczne doświadczenia. Wydarzeń tych nie można pominąć, są integralną częścią jego historii i pokazują, kim jest. Biografowie Ignacego zajmują się jego rodziną i młodością, karierą rycerską, nawróceniem i edukacją oraz założeniem wraz z przyjaciółmi w Panu Towarzystwa Jezusowego, ale do stworzenia pełnego obrazu przyczynia się także mistycyzm. Biografia musi być wszechstronna, stąd owe przeżycia są tylko jednym z wielu punktów odniesienia.

Ta książka nie jest biografią. Zajmuje się mistycyzmem Ignacego, nie może jednak osiągnąć swojego celu bez osadzenia tych doświadczeń w kontekście całego życia. Zostaną w niej omówione niektóre materiały biograficzne, jednak tylko w takim zakresie, w jakim służyć to może przyjętym założeniom.

Przedmowa

Konieczne będzie również regularne odwonywanie się do *Ćwiczeń duchowych*¹. Niektórzy czytelnicy zapewne są zaznajomieni z tą niewielką książeczką. Ignacy przedstawia w niej serię medytacji i rozważań (ćwiczeń) ułatwiających podjęcie ważnych życiowych decyzji. Jednocześnie pogłębiają one modlitwę i pomagają zbliżyć się do Boga.

Zaskakiwać może, że opracowania tego typu nie pojawiały się dotąd zbyt często. Przychodzi mi na myśl – nie licząc monografii tłumaczonych z innych języków – tylko jedna praca anglojęzyczna. W 1987 roku północnoamerykański teolog Harvey Egan SJ opublikował książkę pt. *Ignatius Loyola the Mystic* (Mistyk Ignacy Loyola) jako piąty tom serii *The Way of the Christian Mystics* (Droga Chrześcijańskich Mistyków)². Praca Egan na nadal ma wielką wartość, nie tylko ze względu na nawiązania do myśli jego mentora Karła Rahnera SJ (1904–1984). Moje opracowanie zostało

¹ Św. Ignacy Loyola, *Ćwiczenia duchowe*, tłum. Mieczysław Bednarz SJ, w: Św. Ignacy Loyola, *Pisma*, red. Wacław Królikowski SJ, Wydawnictwo WAM, Kraków 2022, s. 181–301. Dalej w całej książce: *ĆD*.

² Harvey D. Egan SJ, *Ignatius Loyola the Mystic*, Michael Glazier, Wilmington, DE 1987. Najnowsza edycja ukazała się nakładem wydawnictwa Wipf and Stock, Eugene, OR 2020.

napisane w innym stylu i jest przeznaczone dla większego grona czytelników.

Zapewne niektórzy uznają – słusznie lub nie – że za mało wiedzą o życiu Ignacego i *Ćwiczeniach duchowych*, by zajmować się jego mistycyzmem. Pamiętam o wszystkich zdezorientowanych czytelnikach i w wielu miejscach nakreślałam tło mistycznych przeżyć. A kiedy piszę o kimś po raz pierwszy, w przypisie podaję krótką informację biograficzną. Objaśniam też zwięźle ignacjańską terminologię, która może być niejasna lub myląca. Jeśli to nie wystarczy, mogę polecić – jako tekst równoległy lub uzupełniający – *The Pilgrim's Story (Opowieść Pielgrzyma)* Brendana Comerforda SJ³. Ta stosunkowo niewielka książka została podzielona na dwie części: pierwsza dotyczy życia Ignacego, druga – *Ćwiczeń duchowych*. To połączenie w jasnej i przystępnej formie podaje wszystkie potrzebne informacje.

W pracy nad książką nieustannie odwoływałam się do badaczy duchowości ignacjańskiej, od których wszystkiego się nauczyłem. Dwóch

³ Brendan Comerford SJ, *The Pilgrim's Story: The Life and Spirituality of St Ignatius Loyola*, Messenger Publications, Dublin 2017.

Przedmowa

spotkanych na wczesnym etapie interesowania się życiem i dziełem św. Ignacego chciałbym wspomnieć z nazwiska. To Gervais Dumeige SJ, który nadzorował moje studia doktoranckie w Rzymie (1970–1973), oraz John J. English SJ, instruktor mojej trzeciej probacji w Guelph w Ontario (1975). Wciąż odczuwam ich budujący wpływ. Składam hołd obu moim jezuickim współbraciom.

Spośród współczesnych przyjaciół i znajomych chciałbym podziękować Aileen Murphy RLR, Brendanowi Comerfordowi SJ, Brendanowi McManusowi SJ i Bruce'owi Bradleyowi SJ – za przeczytanie poszczególnych rozdziałów tej książki i konstruktywną krytykę. Ich zainteresowanie i wsparcie podtrzymywały mnie w chwilach zwątpienia, a wysiłki przyczyniły się do polepszenia tekstu tej książki. Nie są oni odpowiedzialni za jakiegokolwiek niedociągnięcia.

Brian O'Leary SJ

Wprowadzenie

Dla wielu osób słowa „mistyka” i „mistycyzm” są zarówno pociągające, jak i przerażające, stanowią zaproszenie, a równocześnie budzą zastrzeżenia. To ujawnia dwuznaczność tych określeń, ale także ich moc. Prawie wszyscy autorzy piszący dziś o mistycyzmie – zwłaszcza o mistycyzmie chrześcijańskim – zaczynają od wyjaśnienia, czym on nie jest. Albo przynajmniej wskazują interpretacje, które całkowicie odrzucają lub którymi nie będą się zajmować. Wszyscy też niemal zgadzają się co do tego, że należy wyeliminować – albo chociaż wziąć w nawias – zjawiska nadnaturalne związane z mistycyzmem: wizje, głosy, ekstazę, stygmaty, lewitację, bilokację i tym podobne.

Problemu nie stanowią wysiłki mające udowodnić autentyczność tych doświadczeń – to jednak kwestia otwarta – ale próby uznawania

Wprowadzenie

ich za sam rdzeń mistycyzmu. Z pewnością nim nie są. Zachowując ostrożność, należy zarazem przyznać, że owe zjawiska często stają się punktem wyjścia do zagłębiania się w doświadczenie mistyczne. Przyciągają uwagę jako pierwsze, sugerują, że mamy do czynienia z czymś dziwnym i zagadkowym, a zatem wartym zbadania. Nie możemy ich całkowicie wykluczyć, musimy tylko pamiętać, że nie są istotą mistycyzmu, i ze względów metodologicznych ograniczyć ich znaczenie. Powinniśmy się zastanowić, czy nie służą wskazaniu czyjejs obecności lub boskiego wpływu.

Mistycyzm obecny jest we wszystkich tradycjach religijnych, zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie. W wiekach XIX i XX uważano nawet, że w każdej kulturze jest zasadniczo t a k i s a m. Był rozumiany jako wspólny element, zło-t a n i ę łącząca religie, i jest w tym trochę prawdy. Teologie i filozofie, mity i symbole, święte teksty i rytuały różnią się jednak w zależności od miejsca i czasu. Dlatego też nieuchronnie pojawiają się różnice w p o s t r z e g a n i u doświadczeń mistycznych. Jeszcze więcej różnic występuje w sposobie w y r a ż e n i a i p r z e k a z a n i a owych przeżyć przez mistyków. Mimo to istota

mistycyzmu pozostaje stała i niezmienna, a przez to możliwa do zidentyfikowania. Wykracza poza różnice etniczne, historyczne czy kulturowe.

W ostatnich dziesięcioleciach dominuje jednak inne podejście. Naukowcy mają tendencję do podkreślania odrębności, a nawet wyjątkowości mistycyzmu występującego w danej tradycji. Nie zaprzeczają jego uniwersalności – to fenomen wspólny dla całej ludzkości – wskazują jednak, że mistyczne doświadczenia takich postaci, jak chrześcijanka Teresa z Ávili (1515–1582), żyd Abraham ben Szlomo Abulafia (1240–1291) i muzułmanin Abu Hamid al-Ghazali (1058–1111), różnią się od siebie jakoś c i o w o. Każde doświadczenie jest wyjątkowe, przede wszystkim dla danej osoby, ale także dla tradycji religijnej, do której osoba ta należy.

A zatem doznania mistyczne w różnych wyznaniach nie są wymienne i nie powtarzają się. Nie są to modyfikacje tej samej melodii, raczej różne melodie. Niemniej mogą się uzupełniać. Mają ze sobą wystarczająco dużo wspólnego, aby się wzajemnie analizować, oświeślać, a nawet interpretować. Najnowsza historia dialogu międzywyznaniowego – w którym owocne okazało się dzielenie się tradycjami modlitewnymi

Wprowadzenie

i mistycznymi – dowodzi prawdziwości tych twierdzeń. Niniejsza książka nie będzie zajmować się wieloma z tych skomplikowanych kwestii. Jej cel jest skromniejszy: przedstawia doświadczenia mistyczne jednej osoby – XVI-wiecznego baskijskiego księdza znanego jako św. Ignacy Loyola (1491–1556). Zbadamy, jak opisuje te przeżycia, jak na niego wpłynęły i jak go prowadziły na życiowej drodze. To da nam możliwość snucia teologicznej refleksji i pomoże zobaczyć je w świetle wiary chrześcijańskiej. Mamy nadzieję, że czytelnik uzna również, że mistyka Ignacego jest ważna i dla niego samego, i dla naszej epoki.

Popularny obraz mistyka przedstawia osobę, która została w jakiś sposób wyjęta z własnego ciała lub wyniesiona ponad świat. Takie podejście oddaje słowo „ekstaza” (gr. *ekstasis*). W przypadku Ignacego chodzi jednak o silniejsze osadzenie w ciele i świecie, o wyrwaniu nie może być mowy. To jeden z jego znaków rozpoznawczych.

Nie twierdzimy, że jego mistyczne dary nie miały duchowej, a nawet nadprzyrodzonej, natury. Równie ważne jest jednak – nawet jeśli wydaje się to paradoksem – że można je nazwać

doczesnymi. Warto się tym paradoksem delektować. Innymi słowy, jest to mistycyzm inkarnacyjny, w którym duch przybiera ciało – ciało Ignacego. Odzwierciedla to tajemnicę Słowa, które stało się ciałem (J 1,14). Zachęcamy czytelnika, aby cały czas pamiętał o tym intrygującym paradoksie.